

Olga Omejc, Osnovna šola Bičevje, Ljubljana

BRATI ALI NE BRATI – MOTIVIRANJE UČENCEV ZA BRANJE

Branje se zdi tako samoumevno, da v današnji družbi ne pomislimo več, koliko težav na različnih področjih imajo tisti, ki berejo slabo, ki prebranega ne razumejo pravilno ali sploh ne in so vsakodnevno izpostavljeni doživljanju nelagodja zaradi svoje pomanjkljivosti.

Smo šola, ki jo obiskuje veliko učencev iz manj vzpodbudnega socialnega okolja. Materni jezik večine teh učencev ni slovenščina. V družini govorijo drug jezik kot v šoli, njihovo besedišče je skromnejše. Opažamo, da se nekaterim otrokom zanimanje za branje začne privzgajati šele z vstopom v šolo, zato se tudi bralni interesi razvijajo bolj počasi.

K projektu bralne pismenosti smo pristopili z željo, da povečamo motivacijo za branje ter razvijamo in ohranjamo interes za branje, ki naj postane vseživljenjska dejavnost. Bralno motivacijo pojmuje kot nadpomenko za različne motivacijske dejavnike, ki vzpodbujajo k branju, dajejo bralnemu procesu smisel in tako pomagajo posamezniku, da vztraja do cilja in si želi bralno izkušnjo še ponoviti oziroma ponovno doživeti.

Če učenec ni bralec in uporabnik knjižnice ob koncu šolanja, je velika verjetnost, da ne bo nikoli privrženec ljubiteljskega branja.

Šolska knjižnica ima pri vzgajanju mladega bralca pomembno nalogo. Učencu mora znati privzgojiti navado za uporabo knjižnice, saj bo le tako postal ljubiteljski bralec, pa tudi raziskovalec, ki bo sposoben rešiti različne informacijske probleme, ko jih bo zaznal.

Z vstopom v informacijsko dobo je knjižnica doživela velike spremembe. Kljub bojazni, da bo elektronski medij izpodrinil in nadomestil tiskano knjigo, se to vendarle ni zgodilo. Ker pa so novi mediji zanimivi za mladino, so posledično skupaj z razvojnimi značilnostmi povzročili, da v šolskih knjižnicah v zadnjem triletju zaznavamo močno zmanjšan obisk in izposajo. Prav tako se vsako leto zmanjša število učencev, ki v devetem razredu še berejo za bralno značko.

Z učiteljico slovenščine sva sklenili, da bova skušali z različnimi bralnimi dejavnostmi popestriti redno delo pri uri slovenščine.

Najprej sem izpeljala anketo o bralnih navadah, da bi dobila jasno predstavbo, kakšno je stanje, in odkrila morebitne vzroke, ki odvrčajo od branja.

Anketni vprašalnik sem oblikovala po vzorcu vprašalnika, ki sem ga zasledila v publikaciji Bralna motivacija v šoli (Pečjak et al., 2006).

Reševalo ga je 52 učencev 3. razreda (prvo triletnje), 44 učencev 6. razreda (drugo triletnje) in 33 učencev 8. razreda (tretje triletnje).

Vprašalnik je na temelju navedenega vira oblikovan tako, da meri štiri različne dejavnike bralne motivacije:

1. interes za branje v socialnem okolju,
2. vključenost in zatopljenost v branje,
3. zaznavanje branja kot težke aktivnosti,
4. zunanja motivacija.

INTERES ZA BRANJE V SOCIALNEM OKOLJU

Učenci so se opredeljevali do naslednjih trditev:

- Če učitelj/-ica razpravlja o zanimivih temah, o tem kaj več preberem.
- Pogosto berem svojemu bratu, sestri ali komu drugemu.
- S prijatelji se pogovarjamo o tem, kar preberemo.
- Moji starši se zanimajo za to, kako dobro berem.
- V primerjavi z drugimi stvarmi v šoli (računanje, risanje, šport itd.) mi gre branje dobro.

VKLJUČENOST IN ZATOPLJENOST V BRANJE

Učenci so se opredeljevali do naslednjih trditev:

- Pogosto obiščem knjižnico.
- Berem domišljjske zgodbe.
- Med branjem si zgodbo tudi živo predstavljam.
- Ko berem o neki zanimivi zadevi, včasih kar izgubim občutek za čas.
- Uživam v branju knjig o ljudeh v različnih deželah.

ZAZNAVANJE BRANJA KOT TEŽKE AKTIVNOSTI

Učenci so se opredeljevali do naslednjih trditev:

- Všeč so mi knjige z zahtevno vsebino.
- Sem dober bralec.
- Zapletenih zgodb ni zabavno brati.
- Svoje bralne obveznosti skušam vedno opraviti pravočasno.
- Predem grem spat, mi kdo od domačih kaj prebere.

ZUNANJA MOTIVACIJA

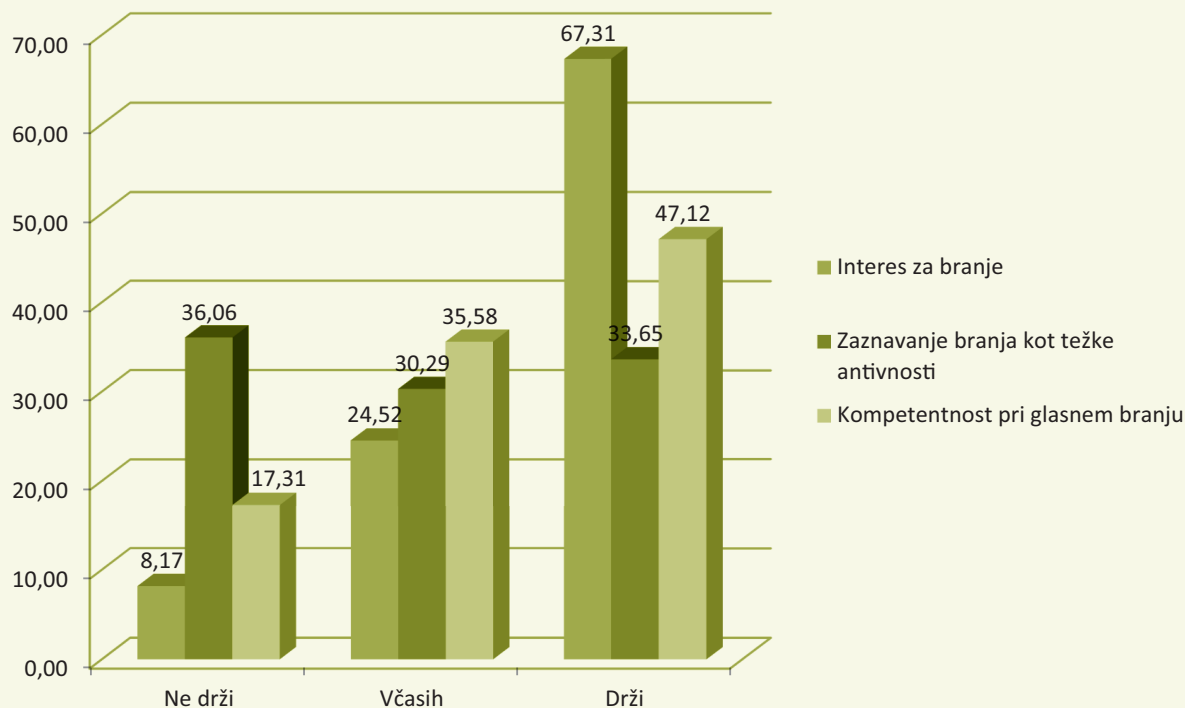
Učenci so se opredeljevali do naslednjih trditev:

- Rad sem najboljši v razredu.
- Všeč mi je, ko me učitelj pohvali, da sem dober bralec.
- Rad končam obveznosti za domače branje ali bralno značko prej kot sošolci.
- Zdi se mi pomembno, da sem dober bralec.
- Všeč mi je, če sem edini, ki pozna odgovor o tem, kar smo brali.

UGOTOVITVE ANALIZE

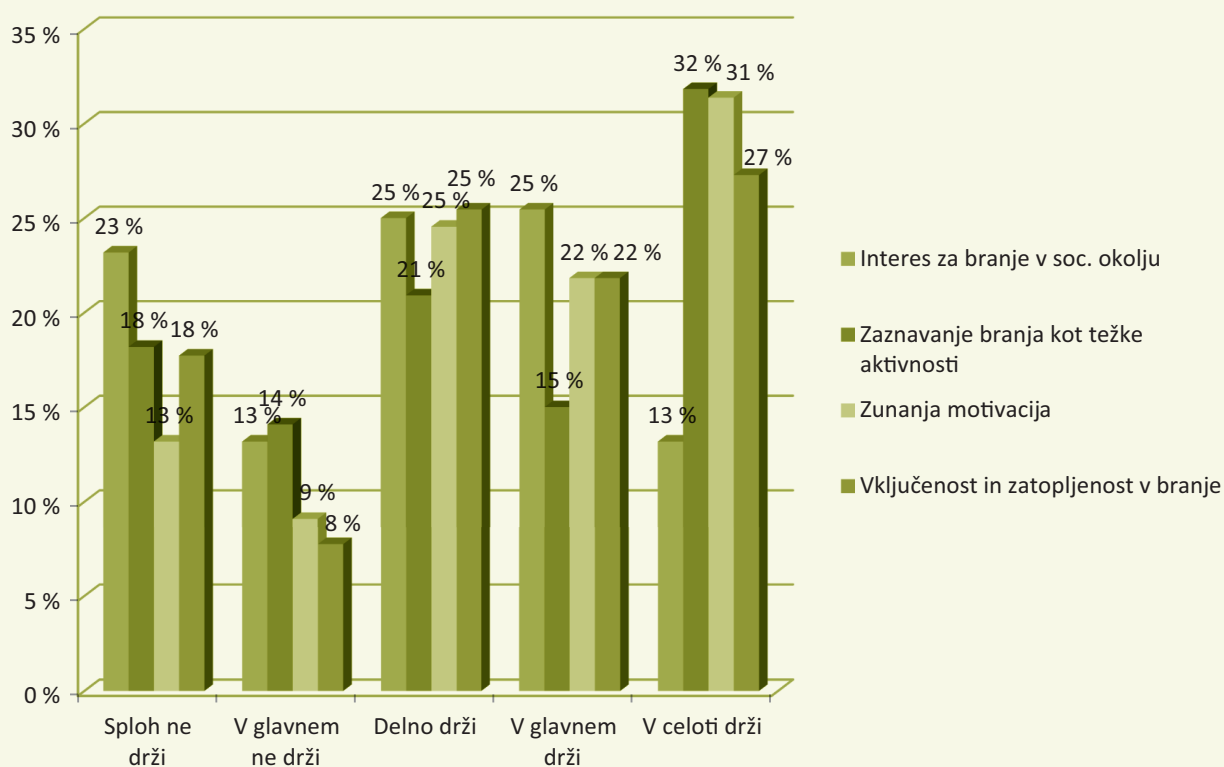
Prvo triletnje

Učenci v večini radi berejo različna besedila, razumejo prebrano in se o tem tudi pogovarjajo, sodelujejo pri bralni znački, želijo, da jim drugi berejo, in radi hodijo v knjižnico.

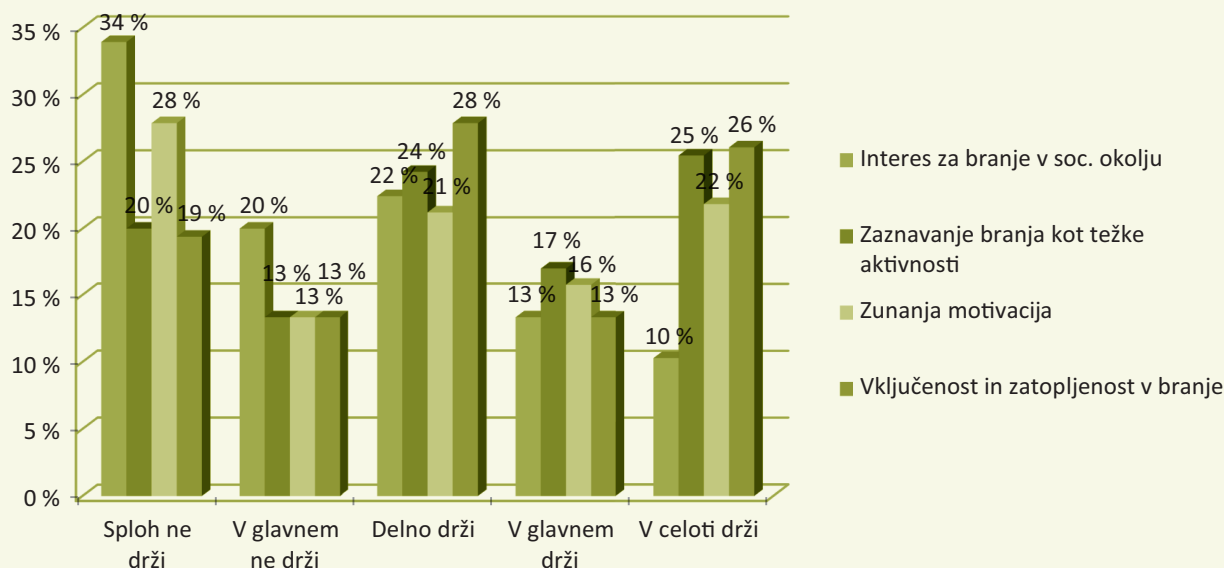
Drugo triletnje

50 % in več učencem se branje zdi pomembno, o sebi menijo, da so dobri bralci, berejo domišljajske zgodbe in se o prebranem pogovarjajo, hodijo v knjižnico, starši se zanimajo za branje otrok, pohvala učitelja je zelo pomembna.

Tretje triletnje

Manj kot 50 % se zdi branje pomembno, o prebranem se med seboj pogovarjajo, hodijo v knjižnico, starši se zanimajo za branje otrok, pohvala učitelja je zelo pomembna.

Po analizi rezultatov ankete sem ugotovila, da je med drugim in tretjim triletnjem opazna razlika v zunanji motivaciji. Zato sva se z učiteljico slovenščine odločili, da bova skušali povečati bralno motivacijo učencev šestega razreda, saj je takrat učitelj pri vzpodbujanju branja za učence še zelo pomemben.

Predvideli sva, da bova tako povečali interes za branje v zadnjem triletnju.

Učinki zunanje motivacije so sicer kratkoročni, vendar lahko pomagajo pri razvijanju notranje motivacije in tako tudi pri oblikovanju vseživljenjskega bralca.

Pri motiviranju učencev pa moramo iskati vedno nove poti, saj so motivirani na različne načine, ki jih moramo včasih še poiskati (Pečjak, 2006).

Sklenili sva, da bo en oddelek šestega razreda tedensko med poukom slovenščine, na določen dan, skupinsko obiskoval knjižnico. Pri teh urah sva uresničevali vsaka svoje cilje predmeta, ki pa se deloma tudi prekrivajo. Splošni cilji knjižnične vzgoje so vzgoja za knjigo, motivacija za branje, doživljanje estetskega ugodja ob knjižničarjevem branju ali pripovedovanju in razvijanje različnih spretnosti in sposobnosti, npr. komunikacijskih, informacijskih, raziskovalnih. Pri predmetu slovenščina si učenci oblikujejo pozitivna čustvena in razumska razmerja do slovenskega jezika ter se zavedajo pomembne vloge materinščine in slovenščine v svojem osebnem in družbenem življenju. Branje prepoznavajo kot užitek, prijetno doživetje in intelektualni izziv.

Potek učne ure je bil ustaljen.

1. Prvi del je bil namenjen oblikovanju pozitivnih stališč do branja.

Učencem sem predstavila nekaj **novih knjig ali uspešnic**, primernih njihovim sposobnostim in

interesom. Potem so izbrali knjigo, iz katere sem prebrala daljši odlomek. Predstavljene knjige so si ob koncu ure lahko tudi izposodili.

Primeri najbolj zanimivih naslovov za učence: Zojina rešitev (Kesič Dimic, 2000), Skrivnost X4 (Kesič Dimic, 2010), Štiri afne in Andrejka (Markuš, 2012), Mislice (Lainšček, 2011), Gospod Gnilec in plešoč medved (Stanton, 2012), Vampirski sestri (Gehm, 2011) in še mnoge druge.

2. V drugem delu so sledili govorni nastopi učencev. Učenci so vrstnikom **predstavljali svoje najljubše knjige**. Učiteljica jih je vzpodbujala z vprašanji, da so utemeljevali svoj izbor, vrednotili glavne like, se do njih kritično distancirali in poskušali poiskati povezavo med fikcijskim svetom in lastnimi življenjskimi izkušnjami. Predstavitev knjige se je sklenila z branjem odlomka, ki se je močneje vtisnil v spomin. Sledil je pogovor o knjigi. Vrstniki so promotorju postavljali različna vprašanja v zvezi z vsebino, pogosto pa je kdo iz skupine, ki je knjigo že prebral, zavzel kritično stališče do predstavitve vrstnika. Včasih se je ob knjigi izpostavila tematika, ki je bila vezana na neposredno življenjsko izkustvo učencev in primerna za pogovor.
3. V tretjem delu smo sledili specifičnim ciljem knjižnično-informacijskih znanj za učence te starostne skupine.

Eden od teh je poznavanje osnovnih bibliografskih podatkov, pomembnih za pridobitev vira. Učenci temu cilju sledijo že od prvega triletnja dalje. Ob koncu drugega triletnja se že pričakuje, da učenec

samostojno reši zastavljene naloge in pokaže pričakovano znanje.

Na eni od ur sem učencem razdelila lističe z nalogami. Navodilo je bilo, naj nalogo rešijo s pomočjo knjižnih virov. Poiskati so torej morali ustrezno knjigo in pravo informacijo v njej. Če naloge niso znali rešiti, je bila dovoljena medsebojna pomoč. Čas iskanja je bil omejen. Sledilo je poročanje učencev. Vsakdo je najprej prebral navodilo svoje naloge in povedal, ali jo je rešil in kako.

Primeri nalog:

Mama te želi razveseliti s sladico. Poišči recept, da ti jo bo lahko pripravila.

V knjigi, ki govori o planetu Marsu, poišči, kako sta se imenovali sondi, ki sta leta 1964 poleteli na Mars?

Kako je bilo ime prijateljema Pike Nogavičke?

Koliko polj ima šahovnica?

Naštej tri naravne znamenitosti Slovenije.

Kdo je ilustriral knjigo pesmic Nika Grafenauerja z naslovom Možbeseda Pedenjped?

Take ure so imeli učenci zelo radi. Zdele so se zabavne in prav vsi so aktivno sodelovali. Le redki so ocenili, da je naloga za njih pretežka, in so zamenjali listič. Med seboj

so se povezali in vedno s skupnimi močmi rešili vse zastavljene naloge.

Z velikim zanimanjem so sledili predstavitvam novih knjig. Pogosto bi kar celo uro poslušali zgodbe, ki sem jih izbrala za branje. Prav tako so radi sodelovali pri promocijah knjig, ki so jih pripravili sošolci. V oddelku se je v nekaj tednih obiskovanja knjižnice razvila tekmovalnost, kdo si bo prvi izposodil predstavljene knjige. Po novitetah so pričeli posegati tudi slabši bralci. Ob izraženem zanimanju za izposojno pa sem jim lahko priporočala tudi druge knjige, primerne glede na sposobnosti in interes posameznika.

Odločitev o celoletnem medpredmetnem sodelovanju se je izkazala za uspešno. Tedenska ura v knjižnici je kot zunanji motivacijski dejavnik vse šolsko leto močno vzpodbujala interes za branje. Velik poudarek je bil tudi na ustvarjanju pozitivnega čustvenega ozračja. Učenci so prihajali v knjižnico z veseljem tudi zunaj dogovorjenega časa. V primerjavi z drugim oddelkom so prebrali trikrat več knjig in bili enkrat pogostejše v knjižnici. Od 24 učencev jih je bralno značko opravilo 16, kar je več kot preteklo leto.

Če so si učenci ob začetku leta še zastavljali vprašanje brati ali ne brati, te dileme ob koncu leta ni bilo več. Z učiteljico bova ohranjali tak način vzpodbujanja branja tudi v prihodnje, hkrati pa iskali nove poti motiviranja učencev za branje.

VIRI IN LITERATURA

Branje je potovanje (2011). Ljubljana: Društvo Bralna Značka Slovenije.

Dežman, S. (1998). Bralna značka v osnovni šoli. Radovljica: Skriptorij KA.

Grosman, M. (2004). Zagovor branja. Bralec in književnost v 21. stoletju. Ljubljana: Sophia.

Pečjak, S. et al. (2006). Bralna motivacija v šoli. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Učenje in poučevanje s knjižnico v osnovni šoli (2002). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.